

Ihmemies Jeesus

Tavoitteet:

1. Oppilas saa perustiedot siitä, miten ajatukseen ihmeistä ja ihmeidentekijöistä suhtauduttiin Jeesuksen ajan maailmassa.
2. Oppilas ymmärtää tutkimuksen näkökulman Jeesuksen ihmeisiin.
3. Oppilas ymmärtää ihmetekojen merkityksen historian Jeesuksen toiminnan kokonaisuutta ajatellen.

Ihmeet ja maailmankuva Jeesuksen aikana

Ajatus ihmeiden mahdollisuudesta kuului Jeesuksen ja hänen aikalaistensa maailmankuvaan. On kuitenkin vältettävä käsitystä tuon ajan ihmisistä läpeensä herkkäuskoisina ja valmiina hyväksymään kaiken, mitä korviin kantautui. Ihmeiden suhteen osattiin myös olla ajan omalla tavalla kriittisiä.

Tehtävä 1: Miten seuraavissa kahdessa ihmekertomuksessa ilmenee se, että kirjoittaja pyrkii ottamaan huomioon lukijan kriittisyyden, ts. pyrkii antamaan kertomalleen luotettavuuden leiman (alleviivaukset opettajan apuna)?

[Vespasianus](#); [Elesar](#) [hyperlinkkejä; paina CTRL ja klikkaa]

Kertomukset ihmeidentekijöistä Jeesuksen ja Uuden testamentin aikana eivät lopultakaan olleet kovin yleisiä. On paljon selostuksia profetioista, näyistä, merkeistä, enteistä, enneunista, ja rukouksiin odotetuista vastauksia. Myös magiasta eli taikuudesta on usein puhetta. Tärkeimmät ihmeidentekokertomukset Jeesuksen ja Uuden testamentin ajalta kuitenkin ovat edellä lainatut kaksi.

Juutalaisuus tunsi esimerkkeinä Vanhasta testamentista, siis menneestä ajasta, erityisesti ihmeitä tehneet profeetat, Mooseksen, Eliaan ja Elisan. Mooseksen ihmeistä kuuluisampia ovat Egyptille Faaraon itsepäisyydestä aiheutuneet vitsaukset (2. Moos. 7-12), Kaislameren jakaminen (2. Moos. 14) sekä veden iskeminen kalliosta (2. Moos. 17.2-7). Eliaa seuranneen Elisan ihmeistä mainittakoon (Uudessa testamentissa tarjoutuvien vertailukohtien vuoksi) mm. sadan miehen ruokkiminen 20 leivällä (2. Kun. 4.42-44; vrt. Mk. 6.30-44; 8.1-9) sekä Naamanin parantaminen spitaalista (2. Kun. 5.1-5.15; vrt. Mk. 1.40-44; Lk. 17.12-19). Sekä Elia että Elisa myös herättivät lapsen kuolleista (1. Kun. 17.19-22; 2. Kun. 4.32-35; vrt. Mk. 5.40-42; Lk. 7.12-15).

Toinen keskeinen juutalaisuuden tuntema ihmeidentekijätraditio liittyy kuningas Salomoon, joka oli aikoinaan eläneen kuningas Daavidin poika. Jeesuksen aikana Salomon katsottiin olleen suuri eksorkisti ja parantaja. 1. - 3. -vuosisadalta jKr. peräisin

oleva Salomon testamentti aivan pursuaa kertomuksia Salomon edesottamuksista monenlaisten merkillisten demonien ja henkiolentojen kanssa.

Moderni tutkimus ja ihmeet

Tutkimuksen lähtökohtana on, ettei yliluonnollisen tai yliluonnollisten toimijoiden mahdollisuutta oteta lukuun. Historiaa (ja historian Jeesusta) pyritään kuvailemaan ilman, että sen ilmiöitä selitetään ihmeiden tai Jumalan avulla. Toisaalta koska asia siis on ratkaistu jo lähtökohtaisesti (*a priori*), on tutkimuksen pidättäytyttävä esittämästä siitä (ts. ihmeiden ja Jumalan todellisuudesta) johtopäätöksiä.

Tehtäväkysymys: Mitä olisi sanottava muita urheilumuotoja kuin palloilulajeja koskevasta tutkimustuloksesta, joka päättelee, ettei pallon koolla tai muodolla ole näissä urheilumuodoissa mitään merkitystä?

Keksi muita vastaavia esimerkkejä.

Keskeistä tutkimuksen kannalta on kuitenkin huomioida se, että ajan maailmankuvaan kuuluneina ihmeillä oli todellista ja merkittävää vaikutusta ihmisten ajatteluun ja toimintaan. Ihmiset olivat saattaneet kokea jonkin ihmeen. He olivat saattaneet kuulla tapahtuneista ihmeistä. He olivat myös varmasti oppineet ihmeistä auktoritatiivisista kertomuksista (vrt. viittaukset Vanhaan testamenttiin edellä). Tämä kaikki oli merkittävänä osana kontekstia, jossa itse kukin arvioi omaa olemassaoloaan ja ajatteli elämäänsä eteenpäin. Näin ihmisten todellisuutta muokkaavina ja heidän käyttäytymiseensä vaikuttavina, yliluonnollista maailmaa ja sen ilmiöitä on pidettävä tekijöinä, jotka tutkimuksenkin on otettava vakavasti huomioon.

Tutkimus ja Jeesuksen ihmeet

Joitakin vanhentuneita tutkimuksissa esitettyjä selitysmalleja:

1. Rationalismi ja valistus (1700-luku): Ihmekertomukset ovat sinänsä historiallisia, mutta niissä kerrotut tapahtumat ovat ymmärrettävissä järkipäisesti. Esim. Jeesuksen kävely veden päällä (Mk. 6.45-52) oli mahdollista vedessä juuri silloin kelluneiden puutukkien ansiosta.

2. Myyttinen selitysmalli (1800-luku): Ihmekertomukset olivat ajan ihmisten tapa ilmaista esim. profeetta- tai messiasuskoa. Jeesus ei itse niinkään uskonut ihmeisiin, mutta koska hän esiintyi profeettana ja Messiaana, hänen aikalaisensa vaistomaisesti liittivät häneen näihin hahmoihin kiinteästi kuuluneen ihmeidentekijämyytin.

3. Muotohistoriallinen lähestymistapa (1900-luvun alkupuoli): Ihmekertomukset ovat syntyneet hellenistisen maailman esikuvien mukaan varhaiskristillisen julistuksen avuksi. Ts. Jeesus ei tehnyt kerrotun kaltaisia tekoja, vaan kertomukset syntyivät myöhemmin ilmentämään varhaiskristillistä sanomaa.

Tutkimuksen varhaisemmat näkökannat ovat pitkälti nähtävissä pyrkimyksinä “pelastaa” Jeesus oman aikansa primitiivisyydeltä: valistuneena henkilönä Jeesus toki ymmärsi, ettei ihmeitä voi tapahtua.

Nykytutkimus ei tee Jeesuksesta modernia rationalistia eikä pyri selittämään ihmekertomuksia pois myöhempinä keksintöinä, vaan katsoo luontevimman selityksen traditioon syvään ja laajasti juurtuneille ihmekertomuksille löytyvän siitä, että Jeesus todella teki tekoja, joita sekä hän että hänen aikalaisensa pitivät ihmeinä. Tässä hän on rinnastettavissa joihinkin muihin ajalta tunnettuihin toimijoihin, vaikka tietyiltä piirteiltään erottuukin näistä (ks. alla). Olivatko kaikki tai ainakin jotkin Jeesuksen teoista “todella” ihmeitä ei ole tutkimuksen ratkottavissa oleva kysymys.

Tehtävä 2: Nykyaikana “ihmeidentekijöitä” voi löytää sanomalehti-ilmoituksista. Esim.: “Luotettava kristallipallostaennustaja jakaa neuvojaan halvalla”. Oletetaan, että eräs tällainen henkilö N.N. toimi aikuistuttuaan kirjastonhoitajana 30-vuotiaaksi, elätti sen jälkeen itsensä 25 vuotta ennustajana, mutta siirtyi takaisin kirjastoon kunnes jäi eläkkeelle 65 vuotiaana. Hän kuoli 75 vuotiaana. Laadi hieman yksityiskohtia lisääillen lyhyt muistokirjoitus N.N:stä. Laadi tämän jälkeen kaksi variaatiota muistokirjoituksesta. Ensimmäisessä (a) pyri edellä nrossa 1. esiteltyyn selitysmalliin (selittäen “ihmeet” järkipäisesti), toisessa (b) edellä nrossa 3. olevaan lähestymistapaan (olettaen, ettei mitään mikä viittaa ihmeisiin todella tapahtunutkaan).

[Esimerkkiratkaisu variaatioihin](#) [hyperlinkki; paina CTRL ja klikkaa]

Tehtävän on tarkoitus ilmentää sitä, kuinka vääristynyt tai puutteellinen kuva Jeesuksen elämästä syntyy, jos hänen ihmeidentekoaktiiviteettinsa jotenkin selitetään pois.

Ihmetekojen merkitys Jeesuksen julistustoiminnassa

Jeesuksen kerrotaan tehneen paljon ja monenlaisia ihmeitä. Hän paitsi ajoi ulos pahoja henkiä (eksorkismit)

esim. Mk. 1.23-28; 3.11; 5.1-20; 7.24-30; 9.14-29; Mt. 12.22-23 / Lk. 11.14; Mt. 12.28 / Lk. 11.20; Mt. 9.32-33; Lk. 8.2

myös paransi sairaita

esim. Mk. 1.29-31; 1.40-45; 2.1-12; 3.1-6; 5.24-34; 7.31-37; 8.22-26; 10.46-52; Mt. 8.5-13; Lk. 13.10-17; 14.1-6; 17.11-19; 22.49-51; Jh. 5.1-9; 9.1-41

ja herätti kuolleita.

Mk. 5.21-43; Mt. 11.5 / Lk. 7.22; Lk. 7.11-17; Jh. 11.1-45.

Lisäksi tulevat monet nk. luonnonihmeet kuten myrskyn tyynnyttäminen (Mk. 4.35-41) ja suuri kalansaalis (Lk. 5.1-11).

Tehtävä 3: Tutki eksorkismitekstejä, ja arvioi mitä niistä voisi jossain mielessä kuvailla myös parantamisiksi.

Jeesuksen ihmetekoihin liittyviä erityispiirteitä:

- Jeesus ei ihmeitä tehdessään vedonnut auktoriteetteihin
- Jeesuksen ihmeet tapahtuivat yleensä suurella helppoudella, vaivatta, lähes aina ilman minkäänlaista muuta toimenpidettä kuin yksinkertainen kosketus ja/tai komentava sana (poikkeuksia: Mk. 7.32-34; 8.22-25)
- Ajan muihin ihmeidentekijäkertomuksiin suhteutettuna kuvauksia Jeesuksen ihmeistä on suorastaan hämmästyttävän paljon
- Jeesuksen esittämä tulkinta siitä, että hänen eksorkismeissaan toimii Jumala itse ja että ne merkitsevät Jumalan valtakunnan tuloa (Mt. 12.28 / Lk. 11.20), on ainoa laatuaan

On selvää, että ihmeillä oli tärkeä rooli Jeesuksen julistustoiminnassa. Pelastuksen merkkeinä (esim. parantamiset, pahojen henkien ulosajamiset) ne vastasivat hänen Jumalan valtakunta -julistustaan. Ne kertoivat myös itse julistajasta. Korostunut ihmeiden tekeminen liitti Jeesuksen ihmeteoistaan tunnettuihin profeettoihin (vrt. Mooses, Elia ja Elisa edellä). Messiasuskoon ihmeet viittasivat ainakin kahdella tavalla:

- Mt. 11.2-6 / Lk. 7.19-22 sisältämä luettelo Jeesuksen ihmeteoista tunnettiin varhaisjuutalaisuudessa Messiaan toimenkuvana

[Qumran-fragmentti](#) [hyperlinkki; paina CTRL ja klikkaa]

- Jeesuksesta tietyissä tilanteissa käytetty puhuttelu "Daavidin poika" (Mk 10.47-48; Mt. 9.27; 12.22-23; 15.22) osoittaa, että hänen korostunut ihmeidentekoaktiiviteettinsä rinnastettiin kuningas Salomoon, jota Jeesuksen aikana pidettiin suurena eksorkistina ja parantajana. Salomo oli historiallisesti ollut kuningas Daavidin poika. Uskonnollisessa mielessä kuitenkin myös Messiaan ajateltiin olevan Daavidin poika.

Tutkimuksessa ihmeet on myös nähty tärkeimpänä selityksenä Jeesuksen kansanjoukoissa herättämälle suurelle kiinnostukselle. Laaja kiinnostus taas teki Jeesuksesta vakavasti otettavan niiden juutalaisten vastuuhenkilöiden näkökulmasta, jotka kantoivat huolta mm. roomalaisten toimista. Näin tuli mahdolliseksi kokea Jeesus uhkana, josta oli päästävä eroon.

Tehtävä 4: Lue a) Lk. 14.1-6 ja Mk. 3.1-6; b) Lk. 13.10-17; c) Mk. 2.3-12. Mitä kunkin tekstin perusteella voidaan ihmeiden ajatella merkinneen näkyvän parantumisen lisäksi?

Tehtävä 1

Vespasianus:

Eräs tunnetusti sokea Aleksandrialainen heittäytyi keisarin [Vespasianuksen] jalkoihin ja vaikeroiden pyysi tätä hartaasti parantamaan ruumiinvikansa. Hän teki näin sen neuvon mukaan, jonka oli saanut Serapis-jumalalta, jota tämä monin tavoin taikauskolle omistautunut kansa palvoo enemmän kuin muita jumaluuksia. Hän anoi Vespasianukselta että tämä suvaitsisi kostuttaa hänen poskensa ja silmänsä syljellään. Toinen henkilö tuli saman jumalan neuvosta ja rukoili että keisari jalallaan painaisi hänen sairastunutta kättään. Aluksi Vespasianus piti heitä pilkkanaan ja torjui heidät. He kuitenkin sitkeästi jatkoivat pyytämistään. Niinpä Vespasianus, vaikka pelkäsi turhan yrityksen aiheuttamaa skandaalia, antoi sairaiden miesten pyyntöjen sekä toisaalta liehittelijöidensä puheen suostutella itsensä toivomaan onnistumista. Vihdoin hän antoi käskyn, että asiasta tulisi kysyä lääkärien mielipidettä, nimittäin olisiko tällaisen sokeuden ja käden sairauden parantaminen inhimillisesti mahdollista. Lääkärit keskustelivat asiasta eri näkökulmista. “Toisessa tapauksessa”, he sanoivat, “näkökyky ei ollut kokonaan tuhoutunut ja saattaisi palautua, jos sen esteet poistettaisiin. Toisessa tapauksessa taas ruumiinjäsen joka oli sairastunut voisi olla palautettavissa entiselleen, jos siihen kohdistuisi parantava vaikutus. Tämäpä saattaisikin olla jumalien mieleen ja keisari voisi toimia jumalan tahdon välikappaleena. Joka tapauksessa kunnia onnistumisesta tulisi keisarille kun taas epäonnistuminen koituisi sairaiden onnettomuudeksi.” Niin Vespasianus, ajatellen että kaikki olisi hänelle hänen hyvän onnensa tähden mahdollista, maireasti hymyillen ja läsnäolevan suuren ihmisjoukon kiihkeästi odottaessa teki mitä vaadittiin. Käsi parani välittömästi ja päivänvalo paisti taas sokealle. Paikanpäällä olleet henkilöt todistavat molemmista asioista vielä tänäänkin, kun mitään ei enää voi saavuttaa valehtelemalla. (Tacitus, Hist. 4.81)

Eleasar:

Olen nähnyt maanmieheni Eleasarin – Vespasianuksen, tämän poikien, tribuunien ja muiden sotilaiden läsnäollessa – vapauttavan ihmisiä demonien vallasta. Menetelmä oli seuraavanlainen: Eleasar laittoi riivatun miehen nenään sormuksen, jonka sinetin alla oli eräs Salomon määräämistä

juurista. Kun mies sitten haistoi sen, veti Eleasar demonin ulos miehen sieraimista. Samalla mies kaatui maahan ja Eleasar vannotti demonia enää palaamasta mieheen. Hän mainitsi Salomon nimen ja resittoi tämän valmistamia loitsuja. Vakuuttaakseen läsnäolijat ja osoittaakseen itsellään olevan tällaisen voiman Eleasar sijoitti vettä täynnä olevan astian vähän matkan päähän riivatusta. Kun demoni lähti miehestä, Eleasar komensi sen kaatamaan astian ja niin näyttämään katselijoille, että se oli poistunut miehestä. (Josefus, Ant. 8.46-48)

Tehtävä 2

Esimerkkiratkaisu variaatioihin:

- (a) N.N toimi aikuistuttuaan kirjastonhoitajana 30-vuotiaaksi, sen jälkeen hän 25 vuoden ajan toimi tilastotieteilijänä ja neuvonantajana (ihmiset tosin pitivät häntä ennustajana hänen työpöydällään olleen kristallipallon takia). 55 vuotiaana hän palasi kirjastoon. Hän jäi eläkkeelle 65 vuotiaana.
- (b) N.N toimi aikuistuttuaan kirjastonhoitajana 30-vuotiaaksi ja palasi samaan työhön taas 25 vuoden kuluttua. Hän jäi eläkkeelle 65 vuotiaana.

Qumran-fragmentti

... sillä taivas ja maa kuuntelevat hänen Messiastaan. ... Sillä Herra huomioi hurskaat ja hän kutsuu vanhurskaat nimeltä. Hänen henkensä on oleva köyhien päällä ja hän uudistaa uskolliset voimassaan. Sillä hän kirkastaa hurskaat ikuisen valtakunnan (kuninkuuden) valtaistuimella, hän, joka vapauttaa vangit, antaa sokeille näön, suoristaa köyristyneet ... Ja Herra tekee valtaisia ihmetekoja, joita ei ole ennen ollut, kuten hän sanoi, sillä hän parantaa pahoin haavoittuneet, herättää kuolleet ja julistaa ilosanomaa köyhille. (4Q521 2.1, 5-9, 11-12)